

Olli Mäenpää
18.3.2021

Lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamisesta (HE 247/2020 vp)

Avustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa

Ehdotettu avustajan läsnäoloa koskevan säännöksen kumoaminen merkitsisi, että hakijalla voisi olla tarvittaessa julkisin varoin kustannettu avustaja myös turvapaikkapuhuttelussa.

Esityksen perusteluissa selostettujen selvitysten mukaan avustaminen turvapaikkapuhuttelussa on turvapaikanhakijoille erityistarve, jonka toteutuminen pitäisi turvata. Avustajan ja hakijan kannalta puhutteluun osallistumisella on suurempi merkitys. Mikäli päätöksestä pitää valittaa, avustaja säästää perehtymiseen kuluva-aikaa, jos hän on ollut mukana puhuttelussa. Oikeusturvan toteuttamiseksi oikeusavustaja voisi harkinnan pohjalta osallistua puhutteluun.

Ehdotettu sääntely vahvistaisi selvityksissä esitetyt arviot huomioon ottaen kansainvälistä suojelua hakevien oikeusturvaa ja oikeusavun edellytyksiä. Turvapaikkapuhuttelun oikeudellisten edellytysten määrittely ehdotetulla tavalla sujuvoitaisi ja tehostaisi prosessia hyvän hallinnon takeisiin kuuluvan asianmukaisen menettelyn kannalta perustellulla tavalla. Hyvän valmistelun voidaan arvioida lisäävän myös koko menettelyn kustannustehokkuutta.

Määräajat valituksen ja valituslupahakemuksen tekemiselle

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään yleisestä 30 päivän valitusajasta. Hallituksen esityksessä ehdotetaan valitusaikaa ja valituslupahakemuksen tekemistä koskevien lyhyemmän määräajan määrittelevien erityissäännösten kumoamista. Ehdotus siis merkitsisi, että valituksen tekemisessä ja valituslupan hakemisessa tulisi noudatettavaksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukainen yleinen 30 päivän määräaikasäännös.

Esityksen perusteluissa selostettujen selvitysten mukaan normaalia lyhyemmät valitusajat ovat saattaneet johtaa siihen, että valituksia ei ole ehditty tehdä ajoissa tai ne on tehty puutteellisina. Niissä on myös arvioitu, että valitusaikojen lyhentämisellä ei olisi ollut suurta merkitystä prosessin kokonaiskeston kannalta. Selvitysten mukaan lyhennetyt määräajat ovat osaltaan vaikeuttaneet oikeusturvan toteuttamista.

Normaalin määräjän soveltaminen ehdotetulla tavalla valituksen tekemisessä ja valitusluvan hakemisessa yhdenmukaistaisi tältä osin oikeusturvan saatavuuden ajalliset edellytykset suhteessa muihin oikeusturvan asiakkaisiin. Sääntely toteutaisi siten ihmisten tasapuolista kohtelua oikeusturvamenettelyssä, ja se turvaisi osaltaan muutoksenhaun ja siihen perustuvan oikeudenkäynnin laadullisia edellytyksiä.

Yksityisen avustajan asiakohtainen palkkio

Asiakohtaisen palkkion vahvistamista koskevan säännöksen kumoaminen merkitisi, että yksityiselle avustajalle maksettaisiin tarpeellisista toimenpiteistä tuntiperusteinen korvaus sen sijaan, että palkkion määrä vahvistetaan valtioneuvoston asetuksella. Palkkio määräytyisi siten toimenpiteiden tarpeellisuuden mukaan eikä kaavamaisesti voimassaolevan lain mukaan.

Esityksen perusteluissa selostettujen selvitysten mukaan voimassa olevan lain mukaan määriteltujen palkkioiden on arvioitu karsivan päteviä asianajajia ja vaikeuttavan yksityisen ja kolmannen sektorin toimintaedellytyksiä. Asiakohtaisessa palkkionmäärittelyssä ei ole otettu huomioon, että suullisten käsittelyjen määrä hallinto-oikeuksissa on lisääntynyt, mikä on lisännyt työmäärä. Toisaalta kaavamaisesti määriteltä palkkio voi olla ns. helppossa asiassa liian suuri.

Ehdotettu sääntely turvaisi selvityksissä esitetyt arviot huomioon ottaen asiantuntevien yksityisten avustajien saatavuutta. Sen voidaan samalla arvioida tukevan oikeusturvan tehokkuutta, oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta ja päätöksenteon oikeellisuutta. Korvauksen sitominen toimenpiteiden tarpeellisuuteen edellyttäisi tapauskohtaisten erityispiirteiden huomioon ottamista ja palkkioiden kohtuullisuuden arviointia, mitä nykyinen sääntely ei mahdollista.